

UN MODEL DE CARITAT I BENEFICÈNCIA A LA SELVA: SANTA COLOMA DE FARNERS (SEGLES XIX-XX), Quaderns de la Selva n° 14, 2002

En el Quadern de la Selva n° 13 analitzava la xarxa assistencial selvatana en el segle XVIII, en el n° 14 vaig oferir un anàlisi de l'evolució de l'hospital de la capital selvatana al llarg de la seva història, les conclusions del qual eren extrapolables a la resta de municipis selvatans. En aquest article analitzo l'evolució de la xarxa assistencial al llarg dels segles XIX-XX per observar un fenomen tot curiós, de retorn: si al llarg de l'edat mitjana les causes pies per maridar donzelles, les almoines del pa, del vestuari i els llegats partien sempre d'iniciatives privades, al llarg del segle XIX i XX l'estat anà substituint aquestes iniciatives i n'assumí el seu control a través dels serveis socials (beques, ajuts, programes de reinserció...) fins que en les últimes dècades ha ressorgit la iniciativa privada a través de les ONG,s, nascudes per suplir una sèrie de mancances i deficiències dels serveis públics, caracteritzats, a voltes, per un excés de burocràcia i un allunyament físic i social de les vertaderes arrels del problema. Així, podríem parlar de tres fases assistencials: el segle XVIII i fins l'any 1849 (Reglament de Beneficència), la iniciativa privada domina el sistema; a partir de 1849 i fins la dècada de 1960-70, l'estat anirà assumint el control de la beneficència. I una tercera fase de 1970 a l'actualitat, en la qual, malgrat que a través de l'anomenat Estat del Benestar, es controla les bosses de marginació social, la iniciativa privada torna a renàixer tant com a acte de solidaritat com per un esperit crític davant la incapacitat de l'estat de cobrir tots els dèficits.

LA JUNTA MUNICIPAL DE BENEFICÈNCIA

A partir de la Llei de 1849 i el Reglament de 1853 s'organitzà de manera operativa la beneficència arreu del país. A Santa Coloma l'abril de 1849 es formava la Junta Parroquial Municipal de Beneficència sota la presidència de l'alcalde Ramon Simón i el març de 1853 ja existia la Junta Municipal de Beneficència. L'octubre del mateix any la Junta va crear les Juntes de Parròquia, per acostar-se més a prop en la problemàtica de cada lloc i poder-hi actuar amb més coneixement de causa. Se'n crearen quatre (una en el veïnat de Vallors, una de Castanyet i Sant Pere Cercada, una del veïnat de Vall i

l'altre del nucli urbà) i a l'igual que la Junta Municipal es renovaven cada dos anys.¹

Quines eren les tasques d'aquestes Junes Parroquials? Doncs de fet eren les mateixes que la Junta Municipal però en la seva zona o veïnat. A Santa Coloma pràcticament no actuaren deixant-ho tot a mans de la Junta Municipal. Estaven formades per l'alcalde-president, el rector de la parròquia com a vice-president, el secretari i els vocals. Les seves funcions eren:

1 Organizar, promover y repartir los socorros domiciliarios procurando en lo posible que se distribuyan en especie

2 Determinar el n°de Juntas de Barrio si es necesario crearlas

3 Cuidar de la colecta de limosnas de las inscripciones voluntarias así como verificar las cuestaciones y prescribir el modo y forma de practicarlas con oportunidad

4 Promover la la enseñanza y aprendizaje, la vacunacion de los niños y el recogimiento de los expósitos y desamparados

5 Rendir las cuentas de su administración a la Junta Municipal

6 Promover y utilizar los servicios de toda asociación de caridad de uno y otro sexo, bien religiosa, bien regular, que sea en favor de los enfermos, ya para el cuidado de los párvulos, como para la educación de los huérfanos y desamparados; y últimamente excitar a los parroquianos pudientes a que se asocien a los trabajos de las Juntas en los objetos que estas les señalan para realizar en la mayor escala posible la grande obra de socorrer al indigente, especialmente a los que por infortunios inevitables y después de haber observado buena y religiosa conducta, han caído en la miseria.

8 excitaran als facultatius i farmacèutics perquè ajudin a les famílies pobres en l'assistència domiciliària, " a fin de que faciliten, por amor de Dios y en obsequio de la humanidad desvalida, las medicinas necesarias"

9 disposarà la Junta de lliteres i mantes per traslladar als pobres quan hagin d'anar a l'hospital

10 Tenen potestat per escridassar als pares pobres que no portin els nens a l'escola pública, costejada per l'ajuntament. Si aquesta està plena, la Junta excitarà l'ànim de les privades perquè els admetin

11 Procuraran que l'alimentació en espècie que donen als pobres sigui de bona qualitat i podran així ajustar preus amb els proveïdors

---

¹AHCSCF, Fons Municipal, Lligall 596

12 Faran un llistat estadístic de tots els que s'han de socórrer

13 Si en el poble està permès demanar almoines pels carrers la Junta vigilarà qui la demana, si és del poble, on viu, com se'ls gasta...

14 La Junta tindrà un encarregat per passar cada setmana amb una capseta per les cases i demanar pels pobres *"procurando la Junta excitarles para que lo verifiquen en vez de entregarlas al mendigo en las puertas de las casas para conseguir así la privación absoluta de la mendicidad y sus consiguientes molestias a la moral y a la seguridad pública."* També podrà la Junta tenir una caixeta fixa dins l'església.²

La realitat és però, que la major part de la tasca de la Junta Municipal de Beneficència fou administrar l'hospital, del qual ja n'hem vist l'evolució en un altre article. Tanmateix, la pobresa era latent a Santa Coloma i per aquest motiu existien altres sistemes de beneficència, entre els quals destaquen les ajudes en metges, medecines, escoles i obres públiques.

Pocs mesos abans de la Revolució de Setembre, concretament el març de 1868, tenim constància que en el poble s'havia establert un sistema d'ajut als pobres mitjançant el lliurament a cada família d'una determinada quantitat de pa, comprat amb els diners obtinguts per subscripció popular entre les famílies benestants. Tanmateix aquest sistema del pur repartiment no satisfieia a tothom i el vuit de març es va reunir en el saló públic d'en Coral l'ajuntament en pes i tots els homes importants de la vila on l'alcalde va exposar que *"el sistema de dar el pan a tres quartas por libra a las familias pobres no satisfacía en su concepto la verdadera necesidad de ellos, extendiendose en demostrar sus fundamentos, y que este hecho estaba en la convicción más íntima que el medio propio y adecuado para dejar en parte satisfechos las necesidades de los menesterosos respecto empero de aquellos que pudieren dedicarse al trabajo, era el de proporcionarles jornal por las muchas razones que no se ocultan a la concurrencia."* Els assistents decidiren que *"las cantidades sobrantes de la subscripcion se empleasen en aquellas obras de caracter público que mejor considere el municipio a reserva empero de la partida que se crea conveniente paras satisfacer las cantidades de pan suministradas para atender al socorro de aquellas familias necesitadas e impedidas por la vejez, achaques u otras dolencias de dedicarse al trabajo"* . Es plantejava una vegada més, el concepte de caritat i les seves formes de resolució: donar l'almoina o bé

---

²AHCSCF, Municipal, Llig 595

donar un mitjà per poder-se guanyar el pa. Les obres públiques havien estat i seran per molt temps una solució parcial i temporal a la pobresa cíclica de la població.³

En la segona meitat de segle, l'ajuntament elaborava un Padró de Pobres on anualment s'havien d'inscriure tots els caps de família que no arribessin a uns ingressos determinats. A partir d'aquest Padró, l'ajuntament pagava unes trenta pessetes trimestrals que corresponien a medecines usades per aquestes famílies. El sistema d'ajut consistia no només en els medicaments sinó que l'ajuntament tenia establert uns torns quadrimestrals entre els tres metges del poble per atendre aquestes famílies a domicili. Tanmateix l'any 1898 canviaran el sistema i nomenaran un únic metge, titular de Beneficència i de l'hospital, amb un sou de 300 pessetes anuals per aquesta feina.

A part de la pobresa crònica i estructural de diverses famílies, la pobresa conjuntural afectava a un ampli col·lectiu colomenc i així l'any 1898, les pluges no havien deixat treballar als jornalers i l'ajuntament obrí una subscripció popular amb 200 pessetes per fer obres públiques.⁴

Un altre aspecte en el qual s'ajudava a les famílies pobres era en l'ensenyament. La instrucció més que l'educació dels nens pobres fou una constant preocupació de les diverses lleis estatals. El 4 d'agost de 1836 s'aprovava, en plena lluita contra els carlins, el Pla General d'Instrucció Pública que aplicava un criteri restrictiu sobre la gratuïtat de l'ensenyament públic: només el tindrien aquells nens que demostrassin ser vertaders pobres. Més important que aquest Reial Decret és el Pla d'Instrucció Primària de 21 de juliol de 1838 i el Reglament que el desenvolupava (26 de novembre de 1838) on es reglamentava el finançament de les escoles públiques per part dels ajuntaments.

Pels mateixos anys que s'aprovava aquest Pla i Reglament, el 1836, es reunia a Santa Coloma de Farners la Comissió d'Escoles presidida per l'alcalde, els regidors, el domer i dos pares, Pau Borrell i Tomàs Verdaguer. Aquesta comissió nomenà mestre en propietat a Florentí García amb una sèrie de condicions:

"...se obliga también en enseñar Gramatica Latina a los niños de esta villa y su termino pagando cada individuo concurrente a latinidad ocho reales mensuales y en enseñar gratuitamente y sin el menor estipendio la latinidad a todos los niños de la villa

---

³Arxiu Municipal, Manual d'Acords 1868

⁴Idem any 1898

y termino que la comision de escuelas y ayuntamiento calificasen de pobres o no pudientes..."⁵

Al llarg del segle XIX són constants els llistats de nens pobres que s'intercanviaven ajuntament i mestres. Però l'ajuntament fins i tot va anar més lluny d'aconseguir l'ensenyament primari elemental per a nens pobres, ja que l'any 1866 el mestre de capella Bonaventura Frigola va rebre una subvenció del consistori per ensenyar música a dotze nens pobres i l'any 1882 el mestre de dibuix Emili Clarà obria una escola de Dibuix on també tindrien ensenyament gratuït els nens que l'ajuntament els considerés pobres i volguessin aprendre la matèria de Dibuix, mentre que la resta d'alumnes pagaria 5 pessetes anuals de matrícula.⁶

Malgrat tot, l'escola era també un microcosmos social, ja que dins la classe quedaven ben diferenciats els que pagaven i els que no pagaven. L'ensenyament gratuït dels nens pobres els donava dret només a aprendre a llegir; si volien aprendre a escriure ja havien de pagar. O sigui, l'ajuntament cobria la necessitat vital i imprescindible del moment: saber llegir, per no quedar desplaçat d'una societat cada vegada més tecnificada, burocratitzada, on el paper escrit significava el poder, la raó i la llei. Els ciutadans, mínimament, sabent llegir podien obeir. A finals de segle XIX, el mestre Joan Clarà tenia la classe dividida en tres grups: "*1ª Pobres; 2ª los de una peseta, que son los que no escriben y 3ª los que escriben que pagan 1,25 pesetas...*" La seva esposa, la mestra Micaela també tenia tres grups a la classe de nenes: "*1ª Pobres; 2ª las de una peseta que son las que hacen media; 3ª las que pagan 1,25 pesetas que hacen ganchito, costura señalar y las demás labores de la elemental*"⁷

LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS EN ELS SEGLES XIX i XX

A Santa Coloma la referència més antiga d'associacionisme es troba en el Llibre d'Acords de la Junta Provincial de Beneficència quan es cita la fundació dels Socors Mutus "Hermandad de Santa Coloma" que es remet al Ministeri de la Governació el 1862, s'aprova el 1863, es modifica el 1865 i el mateix any l'alcalde el dóna a conèixer

---

⁵Idem, any 1836, f33v

⁶Idem anys 1866 i 1882

⁷ AHCSF, Actes Junta Inspecció Ensenyament

en el poble per tal que els veïns s'hi apuntin. L'any 1862 es funda l'altra societat de Socors Mutus " San Salvador de Horta" que s'aprova el 1864.⁸

La "Hermandad bajo la advocación de Santa Coloma" fundada l'any 1861 va editar unes ordenances l'any 1888 i unes altres el 1914⁹. El nom de la germandat era *La Protectora de los Enfermos*, domiciliada al carrer Batlle, 2 i el seu objecte era " *proporcionar medios de asistencia a los hermanos en sus enfermedades y facilitarles algún socorro cuando lleguen por desgracia a imposibilitarse*" (Art 2)

La Junta estava formada pel President, Vice-president, Caixer, Vocal sense càrrec, Secretari i dos vocals oïdors de comptes. A més, hi havia vuit infermers i un caminador-recaptador. Aquests càrrecs eren gratuïts i renovables cada dos anys

Els germans pagaven una quota d'entrada de cinc pessetes (2,50 els seus fills) i una mensualitat de 1,50 pessetes, més 0,25 pessetes extres cada mes de desembre per la funció en honor de la patrona Santa Coloma. En aquesta diada la Germandat es podia gastar un màxim de 125 pessetes i s'aprofitava la festa per realitzar els canvis de Junta. En el reglament de 1914 els preus de les entrades i quotes no s'havien modificat.

Els pagaments que feia la Germandat eren els següents: tres pessetes diàries al malalt de llit; dues pessetes diàries quan el malalts podien començar a aixecar-se i per un màxim de 60 dies, a partir dels quals cobraria ja només una pesseta fins arribar als vuit mesos; 1,50 pessetes per aquells que, sense guardar llit, quedessin impossibilitats per al treball; a tots aquells que la malaltia els passés de vuit mesos cobrarien 0,50 pessetes diàries, i també les cobrarien diàries " *a los que lleguen a la edad de setenta años, siendo pobres*" estant la Junta qui definia qui era pobre.

En tots els casos el pagament de la malaltia començava al quart dia i sempre després de visita mèdica. A la mort del germà es pagava quatre duros als seus hereus. L'article 14 explicava les excepcions al cobrament: "*Queda excluido el hermano que tenga la fatalidad de enfermar de males venéreos, u otros males voluntarios causados en riñas, disputas, juegos y apuestas*"

Si un germà canviava de població per millorar la seva salut, cobraria 3 pessetes diàries per un màxim de 60 dies sempre que portés un certificat mèdic recomanant el canvi d'aires, i malgrat tot només podia fer-ho una vegada a l'any. No tindria dret a estipendi aquell que anés a prendre aires o banys per prevenció.

---

⁸ AHG, Fons Diputació, Beneficència, Caixa 4363

⁹AHG, Fons Reglaments d'Entitats, 4/266

Per ser admès en la Germandat s'havia de portar un any de residència a Santa Coloma, ser major de 18 anys i menor de quaranta i estar bé de salut. (art 17). A més de l'informe mèdic, el mes abans de ser admès, qualsevol germà podria denunciar a la Junta la possible malaltia del sol·licitant, per evitar que aquest enganyés al metge, i de rebot a tota la Germandat.

Les reunions generals, dues a l'any, es feien el segon diumenge de juny i el tercer de desembre. El caminador, encarregat de fer tots els encàrrecs, avisos, passar els rebuts a domicili,... cobrava 90 pessetes a l'any. Els infermers eren aquells germans que havien de passar a visitar cada dia els malalts per evitar frau o engany.

La manca d'assistència a les reunions de Junta o a les Assembles Generals eren castigades amb una multa d'una pesseta i cinquanta cèntims respectivament. Quedaven exclosos de la Germandat els que deixessin de residir en el Principat de Catalunya més d'un any, els que enganyessin al metge, els que no paguessin les mensualitats, els que treballessin cobrant de malaltia i els que provoquessin aldarulls. Els malalts només podien sortir al carrer entre les vuit del matí i les sis de la tarda. Si en el poble hi havia una epidèmia de pesta, còlera... no es cobrava res.

El reglament és un clàssic d'aquest tipus i té els següents trets: localisme (només s'admeten residents de Santa Coloma), voluntarisme (els mateixos germans han d'anar a visitar i controlar als germans malalts), intrusisme (es regula tant els horaris del malalt com els tipus de malaltia que pot o no contraure), religiositat (una despesa enorme en la festa de la patrona), universalitat laboral (no s'ha de ser de cap feina concreta, totes valen), participativa (es multava a qui no participava en les reunions). Respecte a les prestacions estan basades en la malaltia i una petita ajuda en cas de mort, deixant la jubilació en les mans subjectives de la pròpia Junta.

L'any 1908 la societat de "Santa Coloma" la formaven 110 socis i la de "San Salvador" 178 socis, invertint en socors 401 pessetes la primera i 1.363 la segona.¹⁰ L'any 1990 encara existia la societat mutual Germandat de Sant Salvador i Santa Coloma amb 102 socis.

Tot i aquestes associacions pioneres del segle XIX, fou a començaments del segle XX que proliferaren els sistemes de defensa i associació mútua a Santa Coloma. L'any 1908 es creava la Caixa Rural del Sindicat Agrícola de Santa Coloma, sota el

---

¹⁰AHG, Junta Beneficència, LLigall 43

patronatge del sindicalisme catòlic i que serví per aglutinar l'esforç comú de la pagesia benestant en defensa dels seus interessos amb l'obtenció de crèdits barats. Quan l'any 1919 es va instal·lar a Santa Coloma la Caixa de Pensions, la Caixa Rural tenia 400 socis, la segona més important de Girona després de la de Banyoles.¹¹ Però és en el pur mutualisme on s'observa un fort creixement dels sistemes de protecció del ciutadà i treballador. L'any 1911 es funda la societat L'Ateneu Popular "*sociedad dedicada a difundir la cultura, practicar el socorro y ejemplarizar el recreo*". Els fins de la societat es durien a terme amb la formació de Seccions, i una de les que tingué més èxit fou la de Socors Mutus.

Per ser-ne soci s'havia de residir en la ciutat o terme municipal, ser major de catorze anys i menor de quaranta-quatre, "*gozar de buena salud y conducta*" i estar inscrit a l'Ateneu Popular. Els socis pagaven anualment 10,20 pessetes en diversos terminis acordats per la Junta. Tres terminis sense pagar eren motiu de baixa automàtica de la societat.

Per malaltia el soci cobrava 2,50 pessetes en les malalties de medicina i cirurgia major i dues pessetes en cirurgia menor. Quan el malalt podia abandonar el llit cobraria 1,50 pessetes diàries de convalescència per un període màxim de trenta dies. Si es comprovava que la malaltia era crònica el malalt no tindria dret a dietes.

Serien nomenats socis protectors aquells que satisfacien les quotes sense tenir dret a cobrar-ne dietes. La Junta Directiva estava formada per President, Tresorer i Secretari que es reunien mensualment i es feia una Assemblea General anual, la qual aprovava els comptes i balanços, elegia nous membres de la Junta i modificava el Reglament si ho trobava convenient. Malauradament, com de la resta de societats no n'ha quedat documentació per veure'n l'evolució econòmica, nombre de socis,... L'Ateneu Popular desaparegué al finalitzar la guerra civil.¹²

Dues altres associacions de socors mutus coneixem a Santa Coloma: una comprenia el veïnat de Castanyet, i l'altra el veïnat de Sant Pere Cercada i Sauleda. Les dues societats es crearen el 1910 i 1913 i els seus reglaments són bastant idèntics. Comentem el de Sant Pere Cercada que tenia el nom de *Sociedad de Socorros Mutuos*

---

¹¹ FERRER I GIRONÈS, FRANCESC: *Els moviments socials a les comarques gironines*, Girona, 1998, pàg 193

¹² AHG, Fons Reglaments d'Entitats, 3/242

establecida en San Pedro Cercada y comarca bajo la advocación de la Sagrada Familia, Jesús, María y José. El Reglament i constitució és de l'any 1913¹³

L'objectiu de la germandat era *"el socorro mutuo entre sus individuos en sus enfermedades e imposibilidades"* (art 1). El seu domicili seria la Casa Rectoral i la Junta estava composada pel president, el consiliari que havia de ser el rector, tresorer, secretari i dos vocals, càrrecs renovables cada dos anys. La feina del Consiliari i els dos vocals, a més d'assistir a les reunions, consistia en visitar almenys dos cops per setmana als malalts, inspeccionar *"si el enfermo es debidamente cuidado, si come manjares perjudiciales, si se abstiene de los usos y costumbres que puedan influir en su enfermedad y si su familia tienen o le hacen tener el cumplimiento atendido a su enfermedad"*

La quota d'entrada era de cinc pessetes i la mensual d'una pesseta, podent augmentar a 1,50 i disminuir a 0,50 si així ho decidia la Junta (art 13). Per cobrar l'auxili, es dividien els afectats en tres classes: la primera classe seria aquells malalts que havien de romandre al llit o bé que no estant-hi no podien caminar ni treballar; aquests cobrarien dues pessetes diàries. Els malalts de segona classe eren els impossibilitats per treballar encara que caminessin, que cobrarien una pesseta diària i els de tercera classe serien els malalts que ja havien cobrat cinquanta dies de primera i cinquanta dies de segona classe, que cobrarien 0,50 pessetes diàries. Aquest reglament afegia als germans *"que padezcan fiebres o calenturas intermitentes, que tendrán derecho a percibir una peseta diaria los días que tenga lugar el acceso"* Com una previsió per a la futura mort, aquell que rebés els Sants Sagraments, els següents deu dies se li augmentaria l'ajuda en 0,50 pessetes. El màxim que podia cobrar cada germà era cinquanta dies de cada classe, o sigui 150 dies en total. La mort del germà es pagava amb deu o quinze pessetes a la família, depenent de si ja cobrava subsidi o no.

Com sempre, s'exceptuaven de percebre subsidis *"a los individuos que padezcan enfermedades venéreas y otras voluntarias o buscadas como son las procedentes de embriaguez, riñas o desafíos y tentativas de suicidio"* (art 15). Tampoc cobrarien els que agafessin alguna arma per diversió i prenguessin mal. Cap soci que cobrés podia jugar *"ni concurrir a las diversiones populares, principalmente si estas son contrarias a la moral y la salud del enfermo"*. També es tenia en compte les cures termals ja que *"Si por disposicion del médico algún hermano enfermo ha de tomar baños o aguas"*

---

¹³ AHCSF, Fons Reglaments

minerales, cobrará de subsidio dos pesetas diarias por espacio de diez días, pero solamente una vez al año"

L'article 20 explicava l'admissió: *"los varones de 15 a 40 años, vecinos de esta parroquia o con un año de residencia, ser robusto, de buena conducta y no padecer enfermedades habituales"*

Les obligacions dels socis eren vetllar els malalts per torn, un cada nit: *"Se velará el enfermo desde las diez de la noche a las cuatro de la mañana de abril a octubre; y desde las 8,30 a las 5 de la mañana en invierno. El hermano que le corresponde el turno de velar, quedará dispensado de ella pagando cinco reales al socio enfermo. Si el hermano enfermo estuviese en delirio, entonces irán dos hermanos cada noche"*.

La societat faria dues reunions a l'any i els socis que no hi assistissin haurien de pagar una pesseta de multa. El quinze de maig, festivitat de la Sagrada Família, es faria una missa obligatòria, amb multa també d'una pesseta per al soci absent.

La primera Junta estava formada per Salvi Canaleta, president; Benet Milagra, prevere; Joan Planiol, tresorer; Esteve Sureda, Secretari; Salvador Moragas i Joan Taberner, vocals

Respecte a la Societat del veïnat de Castanyet, estava sota l'advocació de Sant Isidre i s'establí l'any 1910, tot i que el reglament s'imprimí l'any 1919¹⁴. Les diferències eren mínimes i bàsicament es troben en el sistema de prestacions, ja que a Castanyet es donaven quatre pessetes al malalt de primera classe, dues pessetes als de segona classe i la resta cinc pessetes cada deu dies amb un màxim d'un mes. La primera Junta estava formada per Josep Espuña, prevere; Lluís Albó, prevere; Pere Roura, Lluís Taberner, Manuel Massaneda i Joan Taberner com a vocals.

Anys més tard, el 1917, es va fundar a Santa Coloma, la Mutual Resorgiment de la qual no en tenim cap referència del seu funcionament.¹⁵ Un altre sistema mutualista fou l'iniciat l'any 1920, quan amb la construcció del nou Grup Escolar Públic, es creà la Mutualitat Escolar "Doctor Carulla" per l'escola nacional de nens i l'any 1921 la Mutualitat Escolar "Virgen de Farnés" per l'escola nacional de nenes que tenien com a funció acostar l'estalvi a la mainada i que degut a la crisi econòmica no prosperaren.

---

¹⁴AHCSCF, Fons Reglaments

¹⁵FERRER I GIRONÈS, FRANCESC: *Els moviments socials a les comarques gironines*, Girona, 1998, pàg 186

10.- LA JUNTA MUNICIPAL DE REFORMES SOCIALS

El deu de juliol de 1900 es constituïa a Santa Coloma de Farners la Junta Municipal de Reformes Socials amb els següents membres: alcalde-president: Josep Vergés; rector: Josep Abella; Vocals patrons: Antonio Morral, Joan Rosa; Vocals Obrers: Joan Bualous, Pere Carós, Pascual Amat, Secretari ajuntament: Cayetano Vall, Secretari Junta: Joan Bonet. Cap obrer ni patró s'havia presentat voluntàriament per formar part de la Junta i havien estat triats a l'atzar. La tasca de la Junta era controlar que es complissin les constants lleis que s'anaven dictant per millorar les condicions laborals dels obrers. A Santa Coloma concretament, la única informació que en tenim d'aquesta Junta és el control que portava sobre els amos que feien treballar els obrers en dies de festa, avisant-los i posant multes. La seva tasca fou molt exigua i en el Llibre d'Actes només hi consten els canvis i renovacions de Juntes, sense cap mena de debat o presa de decisions, apart de la ja comentada del descans dominical. L'any 1905 la Junta s'ampliava amb la participació del metge titular de la població i l'augment de tres a sis dels obrers i dels patrons, reduïnt-se altra volta a tres l'any 1908. L'any 1908, al no haver-hi a Santa Coloma organitzacions obreres ni patronals, els membres de la Junta s'hagueren d'elegir per sorteig entre tots els censats, ja que tampoc s'hi va presentar ningú voluntàriament. La última acta del llibre correspon a l'any 1922 ¹⁶

JUNTA LOCAL DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA¹⁷

Les Juntes Locals de Protecció a la Infància i Repressió a la Mendicitat es crearen amb la Llei de 29 de desembre de 1910, ampliada amb la R.O. de 8 de febrer de 1911. La seva finalitat era prou clara: evitar l'explotació dels menors, tenir cura de la seva integritat física en cas d'abandonament, malnutrició i evitar la mendicitat ambulat pels pobles. Els ingressos provenien del 5% de la recaptació de tots els espectacles que es fessin en el municipi. D'aquests ingressos, el 60% la Junta l'havia d'invertir en protecció a la infància i un 40% en socors a pobres i repressió de la mendicitat. Una

---

¹⁶AHCSCF, Fons Municipal, Lligall 388

¹⁷La documentació d'aquesta Junta es troba a AHCSCF, Beneficència, Lligalls 389

R.O. de 19 abril 1922 va variar-ne la distribució: 10% per material; 30% per tribunals per a nens; 2% per al Consell Superior, segons RO de 28 febrer 1915; 30% per a la repressió de la mendicitat, i el 28% restant per a despeses generals de protecció a la infància

La primera referència colomenca es troba l'any 1911, quan la Junta ingressa 21,48 pessetes, producte percentual de les funcions de cinema fetes en el "Moderno" i el Círculo Columbense. L'any 1922 la Junta estava composta per l'alcalde-president, Josep Carós, el reverend Pere Dalmau, dos homes (Salvador Jordà i Domènec Noguera) i dues dones (Concepció Corominas i Carme Alemany)

Al llarg de la seva existència els ingressos seran sempre l'impost sobre els espectacles i l'any 1916 concretament un ingrés extra de 166 pessetes per la primera Festa de l'Arbre i de la Flor que es va fer a la ciutat.

El funcionament econòmic de la Junta té dues etapes ben diferenciades: en la primera, fins el 1925, el superàvit era la seva principal característica i no es gastava ni la meitat del que s'ingressava. Les despeses no variaven gaire: diners per a la lactància de germans bessons (un litre de llet diària), compra de roba i aliments per a nadons pobres, ajudes per al puerperi de mares pobres. L'any 1918 i 1919 hi ha uns petits ajuts per als nens de Barcelona que venien de colònies a Santa Coloma, l'any 1921 es donen 110 pessetes al capellà del poble per haver mantingut durant un any dues nenes austríaques refugiades i el mateix any es donen 320 pessetes a La Caixa per subvencionar les Mutualitats Escolars dels alumnes de les Escoles Nacionals, estant el primer cas de la Junta en el qual els diners no s'inverteixen en l'anomenada "caritat directa". Els socors extraordinaris per casos individuals consistien en una pesseta diària. La segona etapa econòmica aniria del 1925 al 1935 últim del qual tenim dades: es caracteritza per un equilibri més gran entre ingressos i despeses, arribant-se al punt de gastar-se tot el romanent acumulat. La Junta invertirà tots els diners i tot i continuar les ajudes per llet (molta condensada), ara es diversifiquen amb la compra de vals per la Festa Major i per Nadal per a les famílies pobres (un quilo de pa i mig quilo de carn), el pagament de viatges a Salt per ingressar-hi dementes a l'hospital psiquiàtric, viatges a l'hospital de Girona i sobretot, una aportació anual de 600 pessetes a l'associació local La Caritat. A partir de l'any 1931 reparteixen 30 vals de 3 pessetes cadascun per celebrar l'aniversari de la instauració de la República i a partir de 1933 es gasten 360 pessetes anuals en l'Homenatge a la Velleja. Tanmateix la constatació general d'aquests vint anys és que sempre són les mateixes catorze o quinze famílies les beneficiàries d'aquests ajuts.

INGRESSOS I DESPESES DE LA JUNTA DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I REPRESSIÓ DE LA MENDICITAT DE SANTA COLOMA DE FARNERS, en pessetes (AHCSCF, Municipal, lligall 431)

ANYS	1916-1920	1921-1925	1926-1930	1931-1935
INGRESSOS	1.622	3.658	5.195	6.949
DESPESES	620	2.794	7.167	6.192

L'ASSOCIACIÓ LA CARITAT

L'associació per excel·lència creada a Santa Coloma per mitigar la pobresa dels colomencs i dels transeünts fou La Caritat, fundada l'any 1913 com a pròpia iniciativa local i que fou la que realment, al marge de les institucions oficials, aglutinà l'interès colomenc per a la caritat i la beneficència.

Els seus orígens es troben el 28 de novembre de 1910 quan en una sessió plenària de l'ajuntament l'alcalde explica que "*resultando cada día más difícil hacer cumplir el acuerdo prohibiendo la mendicidad y especialmente en la actual época del año, como también para atender al socorro domiciliario con los escasos recursos de la Corporación, propone crear una Entidad....*" sotmesa al patronat de l'ajuntament però que actués independentment. Es va crear una comissió formada per tres regidors (Llavari, Cubarsí i Corominas) i cinc veïns (Aragó, Jordà, Sala, Costa i Vilallonga). Aquesta comissió elaborà un reglament:

art 1.- *L'Asociación La Caridad tendrá el protectorado del Excmo Ayuntamiento pero con acción independiente en sus funciones, teniendo su domicilio en las Casas Consistoriales*

art 2.- *Los fines de esta Asociación serán: en primer término el socorro de los pobres y desvalidos de la ciudad, con arreglo a los principios de la caridad cristiana; y en segundo lugar y como consecuencia de la anterior, evitar la mendicidad.*

art 3.- *Constituida por todos los vecinos que de ella quieran formar parte pudiendo estar representadas todas las clases sociales desde la más elevada hasta la más modesta*

art 4.- Hi haurà un Consell amb un president efectiu (l'alcalde); un vice-president (el rector) i 13 vocals (dos regidors, un vocal elegit pel capellà, un representant de les germandats de Socors Mutus, una representant de la Conferència de Senyores, un metge i sis més designats de comú acord pels anteriors). Cada dos anys es renovaria la meitat del Consell.

art 8.- Hi haurà un Consell Executiu de cinc membres que es reunirà mensualment, quan ho demani l'alcalde o quan ho demanin tres membres del Consell ampli.

art 10.-La quota dels socis és voluntària, a pagar per mesos, trimestres o con sembli, en diners o espècies.

L'associació mantindrà relacions amb totes les institucions del poble, l'ajuntament exercirà el seu protectorat i oferirà el seu recolzament moral i material i es publicarà una memòria anual. Finalment, l'Associació es posava sota la protecció del beat Sant Salvador d'Horta.¹⁸

D'aquesta manera i prescindint dels organismes oficials, com la Junta de Protecció de Menors, la societat civil colomenca organitzava el seu propi sistema d'assistència social al marge de l'estat. Així s'evitava un control dels donatius i s'actuava més lliurement.

INGRESSOS I DESPESES DE L'ASSOCIACIÓ LA CARITAT DE SANTA COLOMA DE FARNERS (en pessetes, AHCSF, Fons Associacions: La Caritat

ANY	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
INGRES	3818	6471	6377	5206	4992	4756	4960
DESP.	2910	4493	5836	4706	4569	4040	5504

Els ingressos de La Caritat eren majoritàriament de donatius i sobretot de les mensualitats fixes dels seus socis. L'ajuntament col·laborava amb 600 pessetes anuals i l'any 1916, per exemple, tingueren un ingrés extra amb la celebració de la Festa de l'Arbre i de la Flor amb motiu del Congrés Agrícola Nacional que tingué lloc a la capital

---

¹⁸ AHCSF, Fons Aragó, Capsa 14

de La Selva. Les despeses corresponen a la compra i elaboració de les racions de menjar així com i per ajudar a les germanes de l'hospital en els seus escassos salaris.

El funcionament era ben senzill: es tractava de donar menjar als pobres transeünts, però sobretot als pobres estructurals colomenes (vídues, avis, nens orfes, jornalers amb feines precàries). L'associació tenia un vocal de torn mensual que tenia una contrasenya: quan venia un transeünt li donava la contrasenya per tenir dret a la sopa. Als pobres del poble no se'ls permetia emportar-se'n la sopa a casa. L'àpat era cuinat per les germanes de Sant Josep de l'hospital i es donava a les dotze del migdia, afegint-s'hi sempre un bon tros de pa per a la resta del dia. Els mesos on es donen més racions són desembre i maig

NOMBRE DE RACIONS ANUALS DE MENJAR DONADES PER LA CARITAT						
ANY	HOMES	DONES	NENS	NENES	Transeünts	TOTAL
1914	2040	8316	3627	4608	1167	19758
1915	1849	8454	3926	6315	2992	23536
1916	2125	9117	3370	5754	3042	23408

L'any 1928 l'associació va editar un petit fulletó que transcriu per observar directament el concepte de caritat imperant en l'època:

"La Caridad: hermoso título que predispone el ánimo a la más bella aspiración del corazón humano: hacer el bien a nuestros hermanos. Por eso la entidad que lleva este nombre, como toda institución nacida de una profunda necesidad, ha logrado arraigar en la conciencia de todos, alcanzando un vigor y lozanía desconocidos quizás de la mayoría de nuestros conciudadanos.

Y es que esta benemérita institución, como la modesta violeta, se oculta a las miradas de los curiosos, trabaja sin ruido, anda sin ostentación, y se mueve dentro del cauce que unos cuantos eminentes patricios le trazaron hace quince años, sin más impulso que la buena voluntad de sus asociados, la constancia de los funcionarios del Municipio y el celo de las buenisimas Hermanas de San José que, con asuidad nunca bastante ponderada, cuidan de suministrar el alimento a los pobres necesitados.

La marcha progresiva y ascendente de la asociación se demuestra fijándonos en los ingresos y gastos del último quinquenio. Años 1923 a 1927: ingresos 19.557 pesetas; Gastos: 16.600 pesetas.

Durante estos cinco años se han suministrado unas 40.000 raciones a otros tantos menesterosos y se han repartido infinidad de prendas y ropas entre los más necesitados.

A pesar de estos buenos resultados, la Asociación podría hacer mucho más. Es preciso lograr la perfección y eficacia que tiene en otras poblaciones. Es necesario construir un albergue para que los indigentes que carecen de él puedan pasar las noches. Conviene que los asociados no se limiten al pago de la cuota de suscripción, sino que intervengan activamente en el funcionamiento de la entidad. Se impone una revisión de listas de donantes completándolas y haciendo un llamamiento a todo el vecindario en general y particularmente a muchas personas de posición que no figuran todavía entre los asociados.

En una palabra, conviene más CARIDAD: o sea, mayores donativos, nuevos donantes y más amor a nuestros semejantes; porque sabido es, que caridad es amor, y el amor es expansivo, no tiene límites ni se detiene ante los primeros éxitos, sino que siempre desea nuevos beneficios y aspira a mayores triunfos" 19

Ve a continuació un llistat de socis: l'ajuntament que paga 50 pessetes mensuals, els fills de Joan Coll, 15 pessetes; amb 10 ptes Joaquim Puig, Josep Corominas, Mossèn Rabassa, Lluís Albó i Josep Mª Aragó; Josep Mª Llavari amb 8 pessetes i després diversos ciutadans aportant des de 5 pessetes a 0,50 pessetes, en un total de 78 subscriptors, entre ells la Caixa de Pensions, el Círcol Columbense, el Sindicat Agrícola i la Societat Coral.

En el quinquenni 1928-1932, La Caritat subministrà 30.000 racions i l'any 1933 subministrà 4.216 racions als pobres de la localitat i 2.735 a transeünts. L'any 1935, 3.821 àpats a pobres colomencs i 2.178 a transeünts. Els sis primers mesos de 1936, els últims d'existència de La Caritat, atengueren de mitjana 315 colomencs mensualment i 124 transeünts. El maig del mateix any, l'ajuntament feia una crida al poble per tal que la gent es subscrigués per eixugar el dèficit que s'havia creat

Sens dubte La Caritat era una típica associació caritativa que venia a suplir l'antiga sopa dels convents. No intentava solucionar la pobresa, sinó les seves

---

19.AHCSCF, Fons Associacions La Caridad

conseqüències. I això encara l'any 1936, quan l'ajuntament ja ofería obres públiques (carretera de Sant Salvador als Balneari, casetes del passeig Sant Salvador), per cobrir les vertaderes necessitats i causes de la pobresa: la manca de feina.

LES ORDENANCES MUNICIPALS

L'anàlisi de les Ordenances Municipals és un bon element per intuir i copsar la mentalitat dels dirigents locals en aquest cas sobre la beneficència, la caritat i la pobresa. Amb aquest sentit, transcriu els articles de les Ordenances de l'any 1924 per entendre, oficialment, què es pensava i com es volia resoldre aquesta problemàtica²⁰

TÍTOL NOVÈ

ART 182.-

El Ayuntamiento, por medio de sus Titulares, atenderá con el mayor interés la curación y asistencia de todos los menesterosos y demás familias que con arreglo a las disposiciones vigentes tengan derecho a utilizar sus servicios

Art 183.-

Para disfrutar de los servicios del Médico, farmacéutico y Comadrona Titulares, es indispensable figurar inscrito en el padrón que al efecto formará el Ayuntamiento, rectificará solo anualmente para lo cual se hará inexcusable a los interesados facilitar las modificaciones que haya sufrido su familia

Artt 184.-

A excepción de específicos, gasas, parches, bragueros y reconstituyentes, el Ayuntamiento facilitará los medicamentos que necesiten los individuos que figuren en el Padrón de que habla el artículo anterior, cuyas fórmulas, firmadas por el médico titular, o quien le sustituya en sus ausencias o enfermedades, se despacharán en cualquiera de las farmacias de la ciudad, previo el sello de garantía que se estampará en la Alcaldía

Art 185.-

El pobre que utilice los servicios de otro facultativo que no sea el titular, será excluido del padrón de que trata el artículo 184 por considerarse que renuncia a la

---

²⁰AHCSCF, Fons Associacions, donació Josep Alsina

Beneficencia Municipal, y no podrá figurar en el mismo en tanto no lo solicite y acuerde la Comisión Permanente

Art 186.-

Si algún ciudadano con derecho a la beneficencia no fuera debidamente atendido, denunciará por escrito al Titular precisando hechos para que la Autoridad acuerde lo procedente

Art 187.-

Los enfermos que lo deseen, mediante certificación facultativa que lo aconseje, serán cuidados y atendidos en el Hospital Municipal. Aún cuando se procurará que ningún pobre quede desatendido, se cobrará una pensión módica a los que no figuren en el padrón de pobres

Art 188.- No se admitirá en el Hospital a los enfermos crónicos, ni a los que sufran enfermedades venéreas o sifilíticas

Art 189.- Cuando se trate de enfermedades crónicas o incurables, el Ayuntamiento, previos los certificados de pobreza y facultativos, facilitará el traslado del paciente al Hospital provincial

Art 190.-

También facilitará el traslado de los recién nacidos abandonados, de los ancianos y de los dementes agresivos a los establecimientos de que en la provincia dispone la Mancomunidad de Cataluña.

Art 191.-

En la sección correspondiente del Hospital y a domicilio cuando proceda, se desinfectará toda clase de ropas y prendas de vestir, gratuitamente para los pobres que figuren en el padrón y según tarifa aprobada por la Junta a todos los demás

UN CAS ESPECIAL: UNA FUNDACIÓ PARTICULAR

L'any 1905, Maria Dolors Mundet Vilallonga deixà 30.000 pessetes per crear una causa Pia de la qual en serien administradors el senyor rector de la parròquia i el paborde de l'altar del sagrat Cor de Jesús. Unes 15.000 pessetes es dedicarien al culte al Sagrat Cor i la resta s'invertiria en caritat. Un any més tard s'augmentava la fundació i el 19 de juny de 1906 el prevere Pere Dalmau i el procurador Manuel Aragó exposaven "*Que en cumplimiento de cierto encargo recibido se proponen hacer una fundacion perpetua de limosnas para la Parroquia de Santa Coloma de Farnés bajo las siguientes bases:*

Uno.- Se destina a esta fundación un capital de 41.000 pesetas en títulos de Deuda Interior española al 4%

Dos.- La renta de este capital se distribuirá en limosnas, ya en metálico, ya en especie a los pobres de la parroquia que en concepto de los Administradores que más abajo se dirán, estén necesitados y que por su honradez y piedad merezcan ser favorecidos tanto en salud, como en enfermedad y sea cuando quiera la necesidad que les aflija, dejándolo todo a la discreción y prudencia de los administradores

Tres.- Los administradores seran el reverendo cura parroco, un obrero de la iglesia, uno de la cofraria del Santísimo Sacramento, elegidos ambos por el cura párroco, y el sacristán de la congregación de los Dolores

Cuatro.-Si el Gobierno algun dia quisiera incautarse de los fondos, el cura párroco los retirará de la Caja Diocesana para darles el oportuno destino"

Es va aprovar la proposta per la Cúria Diocesana el 20 de juny de 1906 però no tenim cap mena d'informació del desenvolupament d'aquesta fundació. Sí és cert que ens permet continuar copsant la mentalitat caritativa pròpia de les classes adinerades: l'ajuda es distribuirà no als més necessitats sinó a aquells que a més de ser-ne, demostrin l'honradesa i la pietat a judici dels administradors.²¹

LA BENEFICÈNCIA DURANT EL FRANQUISME

---

²¹AHCSCF, Fons Aragó, Caixa 14

El franquisme significà una involució en el concepte de caritat. Si la República havia intentat substituir aquest concepte i paraula pel de justícia social, amb la postguerra es tornà als més clàssics esquemes paternalistes on l'alcalde i el rector es convertien en els artífexs d'una xarxa de clients submisos. Una de les primeres accions socials del nou ajuntament fou organitzar l'ensenyament intentant que tornessin monges i "hermanos", com així succeir. Per donar-los una subvenció que els servís per reempendre la seva tasca i per descarregar les escoles nacionals, bastant destrossades durant la guerra, l'ajuntament oferí un contracte mitjançant el qual La Salle acceptava " *gratuitamente 30 alumnos que pertenezcan a familias pobres y de buena conducta*".²²L'afegitó ens continua mostrant la diferència entre una escola i altra: la pública havia d'agafar tots els pobres; la privada només els de bona conducta, els salvables, els reciclables.

Els primers anys de la postguerra, des de la corporació municipal es continuava elaborant el Padró de Familias Pobres "*incluidas en la beneficencia municipal con derecho al disfrute de asistencia gratuita y domiciliaria de los servicios de médico, farmacéutico y comadrona*" Podien formar part d'ell tots els caps de família que ingressessin menys de 2.500 pessetes. L'any 1950 hi consten 123 caps de família, que representa unes 450 persones, el 10% de la població. Els límits reals per entrar en el padró eren els següents: fins a quatre familiars, ingressos inferiors a 30 pessetes diàries; de 5-6 membres: ingressos inferiors a 40 pessetes diàries; 7 o més membres: ingressos inferiors a 50 pessetes diàries. La composició socio-professional de les famílies pobres tenia aquesta distribució : Jornalers: 57; Vídues i solteres : 49; Camperols: 10; Altres: 7

Respecte als ingressos reals cal dir que cinc caps de família no disposaven de cap ingrés; 27 famílies ingressava menys de 300 ptes/mes/membre familiar; 63 famílies ingressava entre 300-600 ptes/mes/membre familiar; 18 famílies ingressaven entre 600-900 ptes/mes/membre familiar; i 10 famílies superaven les 900 ptes/mes/membre familiar.²³

Apart d'aquests serveis assistencials-sanitaris, l'ajuntament disposava d'un compte anomenat "Beneficència" per casos puntuals, ja que la Junta de Beneficència anà actuant durant el franquisme fins l'any 1979, malgrat que es deixà en mans de

---

²²Full parroquial 10-9-1939

²³AHCSCF, Lligall 612

l'alcaldia la resolució dels petits problemes esporàdics. La llibreta de comptes permet copsar l'aplicació de la caritat clàssica, de l'ajut directe al necessitat al llarg de quasi quaranta anys, del 1939 al 1978

INGRESSOS I DESPESES DE LA JUNTA DE BENEFICÈNCIA DE SANTA COLOMA DE FARNERS, en pessetes (Arxiu Municipal)

PERIODE	INGRESSOS	DESPESES
1940-1944	9.821	7.382
1945-1949	30.143	23.233
1950-1954	29.776	17.708
1955-1959	15.374	11.479
1960-1964	31.696	25.427
1965-1969	45.046	17.140
1970-1974	73.999	14.573
1975-1978	130.893	19.776

Ingressos i despeses evolucionen i canvien al llarg del temps. En la dècada de 1940 i inicis de 1950, amb la dura pobresa de l'autarquia i el trist i lent anar-se refent de la post-guerra, els ingressos provenen pràcticament tots de l'impost sobre Recaptació d'Espectacles, llei existent de l'any 1910 on s'especificava que s'havia de dedicar un 30% a la repressió de la mendicitat i un 30% d'ajut a la infància. També destaquen donatius (un 15%) i a partir de 1945 també s'ingressa el 1,20% del que paguen els recaders quan transporten mercaderies racionades. Les despeses en aquests anys, majoritàriament van dirigides a la compra de llet per mainada, mig litre o un litre diari durant uns tres mesos. També s'hi troben petites despeses de pagament de viatges amb tren per anar a visitar metges a Barcelona o anar a l'hospital, trasllat d'algun malalt, pagament de taüts per a indigents, i a partir de l'any 1945 i ja fins al final, el pagament de bons per donar a les famílies pobres el dia de la Festa Major, així com queviures per a l'hospital. Com a curiositat destacar l'any 1940, 7,20 pessetes per "*dos docenas de huevos para sobrealimentación de cuatro personas mordidas por un gato*".

A mitjans de 1950 es nota un canvi notable tan en els ingressos com en les despeses. En els ingressos desapareix l'impost sobre els espectacles i els ingressos provindran de dues fonts: la capta de la Festa Major per comprar menjar als pobres i el

pagament anual de la societat Círculo Cultural Columbense per ocupar amb el seu envelat la plaça del Firal. Les despeses també variaran: desapareixeran els pagaments de llet per a infants i en canvi augmentaran els pagaments d'àpats i dormir a transeünts, així com quotes o donatius que fa la pròpia Junta de Beneficència a les germanetes dels Pobres de Girona o a l'hospital de Sant Joan de Déu de Barcelona, Associació de Lluita contra el Càncer,...

Els anys setanta els ingressos romandran inalterables i les despeses seran molt minses i concretes: des de les 10.000 pessetes de l'any 1971 per a l'Homenatge a la Velleja, fins el pagament de rebuts endarrerits de llum, aigua o companyies d'assegurances d'ancians que viuen sols. L'any 1978 s'acaba el funcionament de la Junta de Beneficència.

A un altre nivell, l'any 1954 l'ajuntament, expandint el terme de beneficència a l'aspecte cultural, creava sis beques de 100 pessetes anuals cadascuna per estudiants pobres per poder estudiar batxillerat en l'Acadèmia de la població.

A nivell institucional és del tot coneguda l'estreta relació entre Església i Estat durant el franquisme. En termes de beneficència volia dir que l'estat continuava descarregant sobre l'estament eclesiàstic bona part de la cura dels pobres a través encara de la clàssica caritat cristiana, ja que evidentment el franquisme no es va plantejar resoldre la pobresa sinó senzillament alleujar-ne les conseqüències per evitar desordres socials, de forma que l'Estat obrir la mànega perquè cada parròquia s'organitzés amb les seves associacions, col·lectes i mecanismes per ajudar els seus propis pobres. Tres eren les organitzacions colomenques per ajudar als pobres: L'Associació de Dones de Sant Vicens de Paül, Acció Catòlica i el Rober dels Pobres, les tres integrades per dones. Les tres recollien diners de les col·lectes que es feien mensualment o trimestralment a la parròquia, així com diversos donatius particulars. La primera repartia els diners en efectiu o bé en bons de llet, carn i ous; Acció Catòlica els convertia en lots de menjar, roba i joguines normalment per Nadal i Reis i el Rober consistia en aprofitar roba usada per donar-la als més necessitats

DESPESES DE LES ASSOCIACIONS CARITATIVES COLOMENQUES 1946-1954 (Fulls parroquials 1945 a 1955)

ANY	A.D S. VICENS	ACCIÓ CATÒLICA	ROBER DELS POBRES
1946	5.952 pessetes	102 lots	131 peces de roba

1947	5.712 pessetes	102 lots	75 peces de roba
1948	5.662 pessetes	95 lots	98 peces de roba
1949	5.983 pessetes	95 lots	109 peces de roba
1950	5.091 pessetes	? Lots: 2500 pessetes	98 peces de roba
1951	5.657 pessetes	84 lots: 2.600 pessetes	128 peces: 2.460 pessetes
1952	7.059 pessetes	83 lots: 2.750 pessetes	157 peces: 2.072 pessetes
1953	7.898 pessetes	83 lots: 3.350 pessetes	145 peces: 2.370 pessetes
1954	7.308 pessetes	77 lots: 3.600 pessetes	136 peces: 1.606 pessetes

**PRESSUPOST PER A SERVEIS SOCIALS DE L'AJUNTAMENT
DE SANTA COLOMA DE FARNERS ELS ANYS 1960, 1970 i 1980**

(Arxiu Municipal)

	1960	1970	1980
Divulgadora rural	1.800	1.800	
Subvenció Hospital	12.000	80.000	259.915
Beques	8.100	30.000	
Socors a pobres	800	5.000	12.150
Secció Femenina	2.000		
Auxilio Social, ficha azul	1.200	1.200	
Subvenció Frente Juventudes	2.000		
Socors Germanes de Girona	200		2.000
TOTAL	28.100	118.000	274.065

SOLIDARITAT I ASSISTÈNCIA SOCIAL A FINALS DEL SEGLE XX

a) EL SISTEMA CONFSSIONAL

Dos seran els sistemes que persistiran i es potenciaran les últimes dècades del segle XX: el públic i el religiós. Aquest segon continuarà basat en el voluntariat i les aportacions espontànies. A nivell de Diòcesi gironina ja es feia d'anys enrera una Col·lecta per a la Fam el mes de febrer i una Col·lecta de Caritat per Corpus, mentre que l'octubre es feia la Col·lecta del Domund. Així, per exemple, l'any 1980 es recolliren 38.255 pessetes, 76.200 pessetes i 126.677 pessetes respectivament de les tres col·lectes. De la Col·lecta de Caritat, el 50% anava a Càritas Diocesana i l'altra 50%

l'usava el rector de la parròquia per sufragar les necessitats puntuals dels pobres ciutadans i transeünts..

Tanmateix a partir dels anys noranta la parròquia creà i/o reestructurà els seus serveis d'assistència social per disposar d'un vertader organigrama en el qual destaca l'existència d'un grup local de Càritas, un grup local de Mans Unides, l'Agermanament 0,7% i el PROIDE-La Salle. En aquest organigrama, els tres últims grups corresponen a activitats de caritat-solidaritat amb països i zones de l'anomenat Tercer Món, mentre que Càritas actua per temperar les problemàtiques socials del mateix poble.

Mans Unides és una ONGD catòlica, formada per voluntaris i creada l'any 1960 tot i que a Santa Coloma s'estructurà a començaments dels noranta. Lluita contra la pobresa, la fam, la malaltia la manca d'instrucció i el subdesenvolupament i contra les seves causes: la injustícia, el repartiment desigual, la insolidaritat...A partir de l'any 1978 va adquirir plena personalitat jurídica. La seva línia de treball es basa en sensibilitzar i informar l'opinió pública sobre la realitat del tercer Món i finançar projectes de desenvolupament

Els ingressos de Mans Unides provenen d'aportacions voluntàries fixes (quotes), esporàdiques (campanyes) i institucionals (organismes públic bàsicament). Els diners obtinguts serveixen per finançar un projecte concret en un lloc concret i determinat amb un responsable que ha fet la proposta i en farà el seguiment. Últimament s'agafa com a norma que cada arxiprestat aconsegueixi els diners per finançar un projecte determinat.

A Santa Coloma Mans Unides, a més de les quotes dels socis, realitza una sèrie d'activitats per aconseguir augmentar els diners recollits. Així, per exemple, l'any 1996 es recolliren 1.690.321 pessetes que juntament amb les 1.622.350 pessetes recollides a la resta de l'arxiprestat serviren per finançar el projecte MEX 19309 per construir Tallers de Formació Professional en un barri perifèric de Mèrida (Mèxic).

ACTIVITATS I RECOLLIDA DE MANS UNIDES A SANTA COLOMA L'ANY 1996 (en pessetes)			
---	--	--	--

Col·lecta de Mans Unides	545.288	Festa de la Ratafia	26.677
0,7% de la parròquia	31.560	Exposició i venda quadres	280.000
Sopar de la Fam	146.183	Llar de Jubilats	107.670
Llantions	127.943	Ajuntament	425.000

Cal destacar que a Santa Coloma es recollí el 51% de la campanya de l'arxiprestat quan representa només el 33% de la seva població. L'evolució dels ingressos de Mans Unides aquests últims anys ha variat molt. Des dels inicis quan es feia només la Campanya contra la Fam en forma de col·lecta fins a les diverses activitats que hem vist de l'any 1996. Així de les 38.255 pessetes recollides l'any 1980 es passà a les 197.061 pessetes de l'any 1985, les 761.115 pessetes de l'any 1990 i les 1.643.260 pessetes de l'any 1995.

Una altra activitat relacionada amb el Tercer Món, de caràcter més particular, és el PROIDE-La Salle, (Promoció i Desenvolupament) mitjançant el qual es fa una campanya de conscienciació i recollida de diners dins el teixit social de l'associació (pares, alumnes, ex-alumnes, associació de pares..) per tal d'ajudar a projectes que La Salle porta a terme a diferents països del Tercer Món

Finalment i des de l'any 1995 la parròquia ha iniciat la campanya Agermanament 0,7% consistent en donar aquesta quantitat dels diners recollits en la parròquia a una parròquia d'un país del Tercer Món, concretament a la parròquia de Tocancipà (Cundinamarca, Colòmbia). De fet aquest agermanament no és una caritat directa sinó la dedicació exclusiva d'una part dels diners recollits per tal d'anar conscienciant als cristians i institucions locals que facin el mateix amb el seus béns..

A nivell d'actuació local s'ha d'analitzar el funcionament de Càritas. Ja s'ha comentat els orígens i moment de l'aparició d'aquesta associació que a Santa Coloma s'organitzà com a tal el mes de juny de 1990, amb un grup de set voluntaris. La seva funció és ajudar al necessitat en moments puntuals relacionats bàsicament amb problemes econòmics: manca de habitacle, roba, aliments, manca de feina, manca de diners per pagar rebuts, lloguers, menjadors escolars... Per resoldre aquestes situacions, el grup inicial de Càritas es va anar ampliant fins a les disset persones de l'any 1999 fet que ha permès rendibilitzar la seva operativitat. Cada persona que demana l'ajut de Càritas se li obre una fitxa amb les dades bàsiques econòmiques, socials i familiars i es va fent un seguiment del problema plantejat. Càritas està organitzada en tres seccions bàsiques: Rober, Aliments i Mobles, que permet oferir el mínim indispensable per viure els necessitats. Cada família o persona usuària planteja les seves necessitats i des de Càritas s'intenta cobrir oferint un servei setmanal, quinzenal o mensual d'ajuda en roba, aliments o mobles. Al mateix temps, s'intenta conscienciar a

les persones necessitades de la importància d'organitzar-se autònomament i d'integrar-se en la societat colomenca. Una segona funció, aquesta sí en diners, consisteix en ajudar a pagar Menjadors Escolars o llibres, rebuts de lloguer... Una altra és l'atenció als transeünts: si fins fa poc Càritas els enviava a un hostal del poble a menjar i passar la nit ara ha fet un conveni amb l'ajuntament mitjançant el qual és aquest qui se n'encarregui. Deixant de banda les aportacions econòmiques directes, Càritas obté material de les aportacions voluntàries de roba de segona mà, renovació de mobles, excedents alimentaris de particulars i/o magatzems, i CEE, fet que permet que la inversió feta en diners sigui mínima.

L'any 1998, els aproximadament seixanta usuaris de Càritas a Santa Coloma, es podien dividir a terços: un 33% de gambians, un 33% de magrebins i un 33% d'autòctons, amb una tendència creixent de magrebins.

INGRESSOS I DESPESES DE CÀRITAS A SANTA COLOMA DE FARNERS
1997 (Full parroquial Juny 1997)

INGRESSOS		DESPESES	
Col·lecta Corpus	426.630	Lloguers i llum, aigua, gas	116.530
Col·lecta Nadal (50%)	111.696	Transeünts	133.230
Loteria de Nadal	65.730	Aliments	132.776
Donatius i caixetes	624.781	Menjadors Escolars	121.936
Romanent anterior	412.476	Ajuts directes a famílies	110.250
		Ajuts Casals, Colònies...	79.000
		Rwanda	200.000
		Càrites Diocesana	213.000
		Diversos	203.230
TOTAL	1.681.751	TOTAL	1.310.317

Respecte als problemes plantejats varien si es tracta d'immigrants o d'autòctons. Els primers ofereixen problemes econòmics: manca de pis, roba, mobles, sous escassos i tot el que d'aquí deriva: habitatges insalubres, dificultat per alimentar els infants, pagar-los els llibres,....Els autòctons en canvi acostumen presentar problemes més puntuals:

avis i àvies en solitud i mitjans econòmics escassos, mares solteres o separades amb fills, drogadictes, ex-presidiaris, famílies en atur inesperat....

Càritas actua doncs en un doble sentit: directe, oferint solucions pràctiques i ràpides a problemes puntuals de manca d'aliments, roba, mobles, llibres... I indirecte, informant i derivant les necessitats dels usuaris cap als Serveis Socials per tal d'actuar a llarg termini en forma de beques oficials, pre-tallers, pensions.....

La conclusió que es treu és que Càritas ha teixit una vertadera xarxa on implica a bona part de la població: no només recollint diners en les col·lectes parroquials, sinó aconseguint que persones i comerços s'immergeixen directament en l'ajut. Uns ofereixen preus de regal perquè els necessitats comprin estufes i estris bàsics, altres deixen magatzems i frigorífics per guardar material, altres col·laboren fent viatges traginant mobles i altres senzillament pensen en Càritas quan han de llençar roba, mobles o aliments . Tot plegat ha fet augmentar els pressupostos i la influència de l'associació, de forma que si l'any de la seva creació recollia 597.014 pessetes, l'any 1993-1994 se'n recollien 948.887 i l'any 1997, 1.681.751 pessetes.

B   ELS SERVEIS SOCIALS PÚBLICS²⁴

L'ajuntament de Santa Coloma, en el seus primers anys de retrobament amb la democràcia, intentava organitzar-se i muntar un servei d'assistència social efectiu. Per un costat s'organitzà tot el referent a l'antic hospital, convertint-lo en l'actual Geriàtric. Per l'altra costat s'havia d'anar solucionant els problemes diaris provocats per l'atur, problemes personals i familiars i l'arribada de catalans en atur que aprofitaren la segona residència a Santa Coloma Residencial per instal·lar-se en la ciutat i començar una nova vida.

A nivell polític les coses no estaven clares i la prova es troba en les variades denominacions que rebé l'assistència social en l'ajuntament colomenc: en les primeres eleccions municipals apareix una regidoria de Geriatria i Vellesa, que era el que més s'assemblava a problemes socials. En el cartipàs de 1983, sorgeix la regidoria de Beneficència dins els esquemes més clàssics del segle XIX, que canvia l'any 1987 amb el nom d'Assistència Social, molt més d'acord amb l'esperit de la Constitució. L'any

---

²⁴La documentació està estreta de l'arxiu de Benestar Social del Consell Comarcal de La Selva

1990 es delegaran les funcions assistencials en el Consell Comarcal, fet que no vol dir la pèrdua de sobirania en aquest camp, ja que en el cartipàs de 1991 existeix una regidoria d'Obres Socials encomanada al propi alcalde, i l'any 1995 agafa el nom de Benestar Social. Cinc legislatures i cinc noms. Realment, es navegava entre la caritat cristiana, la beneficència liberal i la bona voluntat. Faltaven tècnics capaços no de donar caritats sinó de prevenir les causes de la pobresa. Es retrocedia al segle XVIII: cap planificació, cap prevenció i sí un clientelisme benèfic basat en interpretacions subjectives, sense cap mala fe certament, però lluny de qualsevol anàlisi sociològic. Es plasmava en l'assistència social el model operatiu municipal dels vuitanta: voluntarisme sense professionalitat, ganes de fer sense analitzar causes i conseqüències. En resum, manca de planificació degut a manca de coneixements

L'ajuntament disposava d'una Assistenta Social que entrevistava les persones sol·licitants, en feia una fitxa i proposava una solució

PROBLEMÀTIQUES PRESENTADES ALS SERVEIS SOCIALS DE SANTA COLOMA DE FARNERS L'ANY 1989 (Arxiu Benestar Social del Consell Comarcal de La Selva)

PROBLEMA	Casos	%	PROBLEMA	Casos	%
Economia	116	36,8	Escola	9	2,9
Habitatge	12	3,8	Serveis Socials	23	7,3
Salut	83	26,2	Justícia	2	0,6
Treball	22	7	Transeünts	3	0,9
Família	46	14,5	TOTAL	316	100

Els problemes econòmics consistien bàsicament en manca total d'ingressos o ingressos insuficients; els d'habitatge eren manca d'habitatge, desnonament o condicions nefastes de les habitacles; els problemes de salut corresponien a malalties orgàniques cròniques disminucions psíquiques o físiques; els de treball corresponia a aturats de llarga duració o joves buscant la primera feina; els problemes de família eren bàsicament males relacions entre els membres familiars, maltractaments i famílies monoparentals; els d'estudis corresponien a manca d'integració en la xarxa escolar; els de serveis socials eren bàsicament problemes derivats d'ancians buscant residències, avis i àvies vivint sols i disminucions diverses; els de justícia afectava a delinqüents i els transeünts eren els rodamóns, encara existents.

Per ajudar a solucionar aquests problemes, dos n'eren els camins: el primer desviar els problemes cap els organismes capaços per solucionar-los (Ensenyament, Justícia, Treball, Sanitat, Càrites....). Coneixent el problema la funció de l'assistent social era encaminar la persona necessitada cap el lloc adequat per demanar una subvenció, una beca, inscriure's en pre-tallers, obtenir aliments i roba.... Un altre camí era el donat pel propi Consell Comarcal i l'ajuntament si n'era possible. Així aquest mateix 1989 la regidoria de Serveis Socials de Santa Coloma dedicà un pressupost de 1.750.000 pessetes per cobrir necessitats urgents (200.000 pessetes per ajudes familiars, compra medicaments; 250.000 pessetes per altres ajuts directes individuals i 1.200.000 pessetes per pagar beques de menjadors escolars i llibres). Els transeünts se'ls donava un val per obtenir un entrepà i un dinar o sopar en una fonda del poble i se'ls pagava un bitllet per a anar a Girona o a l'estació de tren de Sils

L'any 1990 l'ajuntament signava un contracte amb el Consell Comarcal mitjançant el qual aquest s'encarregava dels Serveis Socials en el municipi i l'ajuntament aportava unes subvencions que, juntament amb les de l'ICASS finançaven el servei. Així, per exemple, l'any 1992 el pressupost de l'ajuntament per Serveis Socials es desglossava així:

Per Serveis de l'Assistent Social del Consell Comarcal	1.353.420 pessetes
Per atencions benèfiques diverses	343.434 pessetes
Per beques de Llibres i Menjadors Escolars	738.928 pessetes
TOTAL	2.435.782 pessetes,

que representava el 0,42% del pressupost total de l'ajuntament.

Pràcticament amb deu anys de funcionament les prestacions dels Serveis Socials en temes exclusius de Pobresa Social en el municipi a finals del segle XX són les següents²⁵:

a) Beques de Menjador Escolar: atorgades pel Departament d'Ensenyament i gestionades pel Consell Comarcal; els Serveis Socials fan un informe de la família que la demana i es contrasta amb l'informe elaborat pel Consell Escolar estant el Consell Comarcal el que confecciona el llistat definitiu. El curs 1998-99 es concediren a Santa Coloma 52 beques per un import total de 2.188.298 pessetes

---

²⁵Els Serveis de Benestar Social del Consell Comarcal ofereixen i promouen també projectes i programes dedicats a la Gent Gran a la Dona, a les Toxicomanies, al Voluntariat, a les Minories Ètniques

b) Beques de Llibres atorgades per l'ajuntament: els Serveis Socials confeccionen un informe i amb el regidor de Serveis Socials es fa el llistat definitiu. En el curs 1998-99 es concediren 18 beques de llibres per un import de 758.838 pessetes

c) Ajudes d'urgència social: per suplir mancances econòmiques urgents. Els Serveis Socials fan una valoració i la regidoria de Serveis Socials decideix la quantia a donar

d) Excedents alimentaris de la CEE: es fa una doble llista, els Serveis Socials i Càritas i es distribueix a les famílies que es consideren més necessitades

e) Servei d'Atenció Domiciliària: correspon a casos concrets d'ajuda a domicili de malalts crònics o mentals

S'observa doncs, una certa col·laboració entre Serveis Socials i Regidoria amb reunions mensuals i entre Serveis Socials i Càritas amb intercanvi d'informació.

L'any 1995 les deu problemàtiques socials més detectades dels Serveis Socials a Santa Coloma eren, per ordre: Gestió de prestacions, persones que viuen soles amb alt risc, treballs eventuals, cerca de la primera feina, demanda de centre residencial, malaltia física, disminucions físiques i sensorials, relacions en famílies conflictives, estrangers il·legals i habitatge deficient

PROBLEMÀTIQUES PRESENTADES ALS SERVEIS SOCIALS DE SANTA COLOMA DE FARNERS L'ANY 1997 (Arxiu Benestar Social del Consell Comarcal de La Selva)

PROBLEMA	Casos	%	PROBLEMA	Casos	%
Economia	39	17,2	Escola	14	6,2
Habitatge	7	3,0	Serveis Socials	21	9,3
Salut	89	39,0	Justícia	4	1,7
Treball	35	15,3	Transeünts		
Família	19	8,3	TOTAL	228	100%